

LIBRIS

We know
books

BANU RĂDULESCU

Lumină și piatră

Nuvele

EDITURA

Fundafiei Culturale
MEMORIA

2024

CUPRINS

<i>Prefață</i> de Nicolae Constantinescu	9
Noaptea	11
Cercul	27
Rana	45
Omul din cârcă	61
Lumină și piatră	73
Scrisori	89
Antract	103
Stihia	121

Noaptea

Îmbrățișarea, doar ea putea să-l trădeze. Dar era ultimul lucru împotriva căruia ar fi putut să lupte, să fi vrut chiar, n-ar fi izbutit, dar nici nu vrea, fiindcă avea nevoie, pentru el, pentru estomparea aceluia sentiment de izolare care începuse să-l stăpânească, și se lăsa dus. Dacă ea l-ar ghici și l-ar întreba, ar rezista oare să-i spună? Ea însă nu zise decât Doamne, ca la 20 de ani. Capul ei îi stătea sprijinit pe piept, în stânga, pieptul lui dezgolit și urechea ei dreaptă strâns lipită de coșul pieptului, propria carne ar putea să-l dezică, prea solidarizat obrazul ei cu pieptul lui, în dreptul inimii, și inima, fără voia lui, și-ar putea iuți bătăile, alarmându-o – ce-i, Mircea? O strângea poate prea tare – ca la 20 de ani, repetă el (o spuse împrumutând tonul ei, de încântare, nici urmă de nostalgie, fusese atent, fabricase corect tonul), brațul stâng petrecut pe după umerii femeii – ce-i rău în asta? Abia atunci își dădu seama că într-adevăr o strângea prea tare, slăbind îmbrățișarea. Mâna lui stângă porni să se plimbe de-a lungul brațului ei, ușor, o mângâiere neutră, frate și soră, ori părinte și fiu, ori doi prieteni. Scrumiera jos, pe covor, lângă pat, el scutură scrumul și duse țigara la gură, focul țigării spori, scăzu. O, nimic, nimic rău, dimpotrivă – o auzi, un râs ușor, o schiță de râs, mulțumirea nedisimulată, și apoi sărutul, depus acolo, în carnea lui, în dreptul inimii, un sărut casnic, cuminte, dat în treacăt, ca totdeauna, dar care acum se adânci în el cu un scurt frison. Ei îi era somn, el o simțea, vorbele șterse, moi, înmuiate de acea secundă de râs nedus până la capăt, un fel de rămas bun pentru noaptea asta, cunoscuta oboseală care o împingea spre somnul real ce nu va întârzia s-o fure. Știa că atunci el își va retrage mâna, trupul ei se va răsuci spre perete, îmbrățișând perna, cu fața în jos, va auzi acel murmurat noapte bună, rostit ca dintr-o mare depărtare, și până mâine în zori, când va suna ceasul deșteptător, nu se vor mai regăsi.

De zile și zile, ani și ani, același ritual, împământenit printr-o banală repetiție, certitudinea lor, despre care ei nici nu se întrebaseră, căci era una oarecare, nesemnificativă, dar poate tocmai din pricina asta întărind în rădăcini obișnuința – așa de când ne știm și tot așa mereu – și ea nici nu și-ar

fi închipuit altfel, de ce adică altfel? Ani și ani. Minus aceste ultime zile, aceste ultime săptămâni, când el abandonase certitudinea, ori certitudinea pe el, înlocuită fiind de o alta, care nu mai era a lor, și deci nici nu cădea a fi împărțită, fiind prea personală, numai a lui. Ar fi putut s-o împiedice să adoarmă – ca la 20 de ani, zisese – pe-atunci nici nu existau nopțile, și nici zilele, se amestecau unele cu altele, de-a valma, veghe or vis, totuna, cine stătea să socotească? Și-ar fi putut fi și acum ca și-atunci, pentru ea la fel ca și pentru el – am împărțit destule bucurii împreună, suferința nu se poate? Își și închipuia c-o face – mâine-i duminică, ceasul deșteptător nu va mai suna pentru nici unul din noi, nici pentru copiii, avem timp toată noaptea asta, m-ascuți, Alexandra? Ei, da, firește, Mircea, nu pot să-ți răspund da, da, chiar la fiecare vorbă, dar nu dorm, nici o grijă, dacă tac nu înseamnă că nu te ascult, dimpotrivă, spune, îți închipui că dacă tac nu te aud? Urma neliniștea lui, efortul de-a se ascunde cât mai bine cu puțință, se revărsau vorbele, fiindcă avusese slăbiciunea să înceapă mărturisirea – am să-ți spun ceva, Alexandra, amân cam de mult și trebuie să-ți spun, repede, acum nu spune nimic, dacă mă vei întrerupe n-am să mai pot continua – un geamăt al ei, ușor, ea între somn și veghe, dar mai degrabă șoaptă venită din somn – spune, Mircea, tu spui frumos și-mi place s-adorm în timp ce tu vorbești, nu te superi că mă las furată de somn, nu-i așa? hai, spune. Ea îl ajuta să-și învingă slăbiciunea, somnul ei și somnul copiilor din camera de-alături, și dincolo, în camera din fund, nesomnul bătrânei, pentru care viața avea o anumită ordine, și morții de asemenea, o ordine și o cronologie. La ce deci le-ar spune? Liniștea lor stricată cu un ceas mai devreme, acum, când pentru el fiecare ceas avea preț și putea încă să-l împartă în liniște cu ei, și când din liniștea lor el își trăgea oxigenul, cât mai rămăsese.

„Te-ascult, Mircea, spune.”

M-am întâlnit azi cu, sau știi că, sau am auzit că – vorbe de doi bani, vraiștea vorbelor incolore, anume îngrămădite, ca să le-mpiedice pe celelalte, viermii lui, hrânindu-se din el și el neputând să-i împiedice, fiindcă nici el, nici nimeni n-ar mai putea să li se opună, lăsându-se deci pradă lor, ai lui însă de ce? Aici, în punctul ăsta fragil, trebuia forță, frâu pus cuvintelor ce se cereau țipate, ori țipătului, să nu răzbească și să nu se audă – m-auzi Alexandra?

„Te-aud, spune, n-am adormit.”

Ea nu trebuia să afle, la ce-ar ajuta? doar s-o îndurereze cu o oră mai

devreme, și între propriile lui cuvinte, căraușindu-i adevărul și certitudinea – nu mai e nimic de făcut – și între propria lui femeie, se așeza el, de-a curmezișul, zăgaz.

„...și intră, cum îți spun, o analiză banală, o trimisese Bentu, eram cu nasul în microscop, doctorul Petcu? zise, întocmai, zic, faceți-vă comodă, o pipiță nostimă, frumoasă, prea frumoasă ca să fie și isteată, căci fii atentă, replică – ce fac domnule doctor, mă dezbrac... De-fi-ni-tiv?”

Râsul în pernă, capul Alexandrei săltat, apoi râsul potolit, acolo pe pieptul lui – m-ai trezit De-fi-ni-tiv cu definitivul tău, dacă îmi spui tot din astea o să-mi fugă somnul – e-n regulă, zise el, hai să-ți spun lucruri mai pașnice, promit să te adorm ușor, am trecut azi pe la școală, Gabriel a mai luat un zece, la română, și Mihaela iar un cinci, la matematică, cui seamănă fata asta? că eu mai reușeam să iau și câte un 6, cred că tatii, îmi povestea că n-a fost clasă fără corijență la matematică, un bici, îl lua în primire an de an, cumulându-se, nu să-i strivească voința, doar să i-o fortifice, altfel cum ar fi ajuns strălucit profesor tocmai de matematici – dormi, Alexandra?

Ea respira liniștit, nu mai răspundea, înceta și cheltuiala vorbelor lui, începea năruirea pereților. Nu zgomotos, și nici el în panică, pereții căzând ușor, înclinați spre stradă, o cutie de carton fragil care-și dezvăluie conținutul, el expus nopții, vântul nopții se isca, bătea spre el, lovindu-l ca să-l ducă, o boare glacială, și el știa că nu va putea împiedica vântul, și nici prea mult timp să-i țină piept, nu mult de-aci încolo – două, trei luni, câte-va, cunoștea ritmul malign, chiar dacă Bogoi încerca să-i servească iluzia – există ceva sigur în medicina noastră? Nu două, trei luni, poate patru, poate cinci, mai înainte oricum de vacanța cea mare a copiilor – anul ăsta vom merge la mare, nu-i așa? fiindcă anul trecut n-am fost – bineînțeles, v-am promis – dar nu mai era atât de sigur că-și va ține promisiunea, gheara în piept strângând progresiv, zi de zi, ceas de ceas, și tusea, care izbea în urechile celorlalți, putând să-l demaște – țigările, asta-i pricina – și valul de căldură iscat pe dinăuntru, aspru, copleșindu-l, când era silit să-și strângă pumnii, crispându-se, ca să facă față valului.

Nu mai era el și știa că trebuie să rămână el, o luptă surdă, el cu sine, pulverizarea continua, măcinarea secretă ale cărei etape le știa prea bine, de la alți bolnavi, prin alți bolnavi, care veneau la el la analize și care, deși intuiau că alt răspuns decât „da” nu mai există, sperau ca domnul doctor

să le scrie „nu” pe buletin. „Nu” le și scria, formalul „nu”, benign, benign, pentru liniștea lor de-o clipă, adică pentru liniștea ce-ar rezista până în acea clipă când, dar nu și pentru rude, ori pentru medicul lor curant – da, nici o speranță. Cineva trebuia să știe adevărul – cine-i din partea familiei? – și trebuia căutat în acei ochi, li se poate spune, sau nu? Și existau și ochi indiferenți, așa sau altfel, totuna, și ochi-filozofi, ori cinici, ori sceptici, și erau și ochi care cereau adevărul și l-ar fi și suportat, dar erau și ochi care refuzau adevărul – copiii, soția, părinții – altcineva din partea familiei nu există? Un exercițiu de scamator, impus de meserie, calitatea lui profesională, el mesagerul, silit să întoarcă pe dos adevărul, adaptând informația rece, obiectivă, certă, pe care o furniza microscopul, la alt soi de mulaj, materia caldă, atât de pestriță, umană, subiectivă, desigur, căci fiecare privire avea altă nuanță. Un caleidoscop de vieți, deci și de morți, altfel, cu totul altfel decât acea moarte impersonală, oarecum uniformă, pe care o eticheta el zilnic, la masa lui de lucru. Surprinsă la microscop, moartea nici n-avea acolo proporții; minusculă, fără forță, un joc colorat, de copii, incredibil că ar aparține morții celei mari, atât de departe de așa ceva încât nici n-o întâmpina altfel decât cu satisfacție: frumos! Frumoase culori, totul perfect evidențiat, nucleii, citoplasma, lumina crudă, fără culoare, fărâmițându-și acolo spectrul frumos, ce alt cuvânt? sațietatea profesionistului cercetător, justificată, fiindcă trudise ca să pună în evidență acea moarte microscopică: frumos. Nu dura, trebuia să dicteze ceea ce vede, Cela scria, tot ce fusese frumos nu mai era, frumosul negat de însăși acea terminologie medicală seacă, dar nu dura nici asta, el termina de dictat și se reîntorcea iar la microscop, un alt preparat, un alt joc al lentilelor, apropiate ori depărtate de propriii săi ochi, culori diverse, și iar reîncepea să fie frumos.

Cela le înmâna buletinele, dincolo de paravanul de sticlă, plicurile cu „nu” – nimic patologic – și totul se întâmpla în spatele lui, glasurele cu „mulțumesc” identice unor oftaturi de ușurare, înlăturată piatra de pe inimă și înlocuită cu speranța, și identice glasurele unele cu altele. Câți credeau cu adevărat? desigur că toți, iluzia nu moare, ori moare la urmă de tot, abia după ce toate celelalte au murit, dar iată, iată unul dintre ei n-are ce face cu iluzia, vrea s-o ucidă înaintea celorlalte – pe dracu, domnule doctor, cum nimic patologic, când eu simt că totu-i dus? Era un om relativ tânăr, slab, o față lividă, de pergament, viața stinsă acolo, pe față și în trup, doar ochii mari, vii în găvane, neastâmpărați, doar în ochi urme de viață.

În spatele lui, Cela ridică din umeri, mută, n-a putut să-l împiedice să treacă granița paravanului, ținea să știe adevărul, și el, doctorul, privind acei ochi mobili ai străinului, deslușind că setea de-a ști calcă în picioare iluzia, și a călcat și el consemnul și i-a spus adevărul. Se aștepta să-i ceară un scaun, să se așeze, trăgându-și sufletul, ca după o cursă lungă, ori să-i ceară Celei un pahar cu apă, morți de-acum și ochii, dar nu, nimic din ce se aștepta, lumina privirilor sporind, ușor, calm, debordantă viața în ochi, și viață iradiind acum și din mușchii feței, flacăra devenind întreaga lui făptură derizorie – e bine că am confirmarea, simțeam de fapt, dar acum că am confirmarea e bine, sunt câteva lucruri pe care trebuie să le pun la punct, ca să nu le las încurcate, e bine că am confirmarea, o să știu cum să mă grăbesc. Un altfel de „mulțumesc” decât al celorlalți, plecaseră strângându-i mâna, un „mulțumesc” golit de speranță, dar și de teamă, mirarea Celei – cum ați putut să i-o spuneți, domnule doctor? Nemuritoarea Cela, excepția, mișcându-se între morți și înmânându-le zilnic buletinele ce le mascau adevărul, Cela gândind moartea pentru ei, dar nu și pentru sine, prea sănătoasă și plină de vigoare ca s-o gândească și pentru sine, fiind ferită de comuna lege biologică în care sfârșitul e implicat încă de la început – o, fericita Celă. Ori poate el, neînțelegând mirarea Celei, sănătos și el pe acea vreme, neajungând la cei ce-și așteptau buletinele decât prin intermediul lamelor biopsice, avize medicale inserate în grabă pe niște hârtii, buletinele scrise pe îndelete, frumos, caligrafic, de mâna Celei, și parafate și semnate de el, în fugă, fiindcă erau multe hârtii de semnat și timp era puțin. Detașat de microscop, o moarte la capătul tubului ocular, barată de sistemul optic al lentilelor măritoare, nepermițându-i să ia contact cu moartea propriu-zisă, ci doar cu ea prin intermediul excelentului preparat histologic, frumos. Un spectacol, pasiona creierul, n-avea altă adeziune decât cerebrală. De aceea poate nici nu-i fusese greu să-l ia de mână pe acel curios ce dorea să afle adevărul ca să-l treacă granița, plonjându-l direct în miezul adevărului – de ce s-a mirat Cela? ne naștem și deci pierim, ce mare adevăr îi înmânase? sau ce noutate? Cela-i o emotivă, la ce oare îl numea nefericit pe-acel fericit, ori pe acel indiferent, care-i strânsese cu condescendență și simpatie mâna? Ce importanță are când?

„Când?”

În lumina indirectă a microscopului nu se mai afla nici unul dintre ceilalți, ci el, rezumat în propriul preparat biopsic, extras de Bogoi – lasă-

mi-l mie, bătrâne, să-l puric eu; nu numai fragment al propriului trup, ci însuși trupul, sinteza brusc dimensionată, sau și mai mult decât trupul, propria-i viață, precum, de data asta, și propria moarte. Frumos. Bogoi lucrase frumos, cu delicatețe, nici o durere, nimic, nici cel mai mic zgomot din marele zgomot ce se anunța, și cu același aer indiferent de totdeauna (un spor de indiferență exista și în privirea lui Bogoi) el ceruse sorei ce-l ajutase pe Bogoi să-i dea eprubeta ușor sângerândă – o făcurăm și pe asta, să vedem de aci încolo ce-o mai fi. Las-o s-o priticim la noi, aci: Bogoi, care-și avea și el „nu”-ul său, sertare pline cu acest „nu”, ori și etuvele din anticamera sălii de operații, cărând „nu”-ul în câmpurile albe cu care înfășura bolnavul, și lăsându-l acolo, adevărul părăsit în sală, netransportat pe targă, îndărăt în salon, împreună cu bolnavul. Măi frate Bogoi, frățioare (pentru Alexandra și copii, el era plecat într-o scurtă deplasare, în provincie, și Bogoi devenise complicele), ce dracu, măi frățioare?! Bogoi înțelesese – dă-i eprubeta, soră Tilda – dar o mică parte din acea mare parte a trupului său tot își făcuse Bogoi: ce-i dacă dublăm analiza? vom ști limpede cum stăm. Nu se opusese, abia mâine dimineată se va apuca Bogoi de treabă, și mai exista și după-amiaza, când spitalul se golea de medici, și mai exista și noaptea, când cel de gardă nu-și părăsea camera și, oricum, nu va avea ce căuta în laboratorul cel mare, când lângă camera de gardă exista laboratorul cel mic ce deservea urgențele.

Cobora scările cu prudență, dar ferm. Mai slabă urma lăsată de bisturiul lui Bogoi, acolo, în ascunzișurile cărnii lui, decât nevoia de a ști cu un ceas mai devreme ceea ce va ști împreună cu Bogoi mâine dimineată; o vagă jenă pe locul inciziei, nimica toată, ușor de suportat, poate chiar de ignorat. Altceva, oricum, suportabil, față de curiozitatea care-l mâna, la coborât, patru, cinci etaje, și la urcat, înapoi, aceleași patru, cinci etaje, deși acum nu mai erau aceleași etaje. Fiindcă acum avea confirmarea.

Pătrunse în laborator; aproape ca acasă, ori chiar ca acasă, dar avea aerul că fură, hoțul cu eprubeta. Nu i-au tremurat mâinile, tot timpul cât a făcut bucătăria necesară, pregătitoare, și nici o emoție nici când la microscop a apărut ceea ce a apărut. „Frumos.” Iată deci un buletin pe care va scrie fără ezitare „da”; pe cine ar fi să mai menajeze? Ochii fixați de microscop, lipiți acolo, el aici și tot el dincolo, el privitorul și tot el cel privit (Alexandra, și copiii, și bătrâna – printre primele gânduri) și același gând iscând îndepărtata amintire a celui bolnav, o copie cu anticipație. Nu în-

torcea capul să-l vadă, fiindcă-l știa acolo, în spatele lui, trecut dincolo de paravan – e bine că am confirmarea, cel puțin acum știu cum să mă grăbesc. Și-atunci se ivise pentru prima oară panica, sau umbra ei, o aripă neagră ce-i oferea protecția, atunci, când încercase să răspundă interlocutorului, și întorsese capul căutându-l și nu întâlnise nici un interlocutor, doar camera albă a laboratorului, faianța pe pereți și microscopalele în apărătoarele lor de lemn, și stelaje, și eprubete, și toate celelalte, la adăpost toate sub aripa neagră, care-l revendica. Umbre din umbre în lumina chioară a unicului bec din tavan pe care îl aprinsese, mai chioară încă fiindcă venea de dincolo de paravan, unde pătrundeau bolnavii, și paravanul, filtrând lumina prin geamurile-i zgrunțuroase, o și dilua. Dar repede s-a și topit panica – microscopul acolo, în față, lumina vie a microscopului, o lumină crudă, tăioasă – adevărul. A mai privit o dată, și încă o dată, nici un dubiu, zâmbi – o ironie să-și descopere el însuși diagnosticul – apoi stinse brusc microscopul, văzu în continuare desfășurarea, moartea derulându-se chiar în acea clipă, gândul la Bogoi, care îi și vorbise de un eventual concediu (deci așa va începe, pornind să se lipsească de microscop); apoi un indispensabil concediu; apoi eventuala pensionare; apoi neapărata; acasă, bineînțeles, altundeva unde?; Alexandra, copiii, mama. Când vom ieși la pensie vom călători, vom, vom, vom... proiectele Alexandrei. Copiii la casele lor, meserii solide, le-am dat tot ce trebuie.

Timp al călătoriilor, el cu Alexandra, la fereastra unui vagon – ah, ce peisaj încântător – trenul cu viteza domolită urcând panta lină a munților, geamul coborât și aerul rece, de munte, primenind aerul compartimentului, sau ei în avion – știi că numai o dată sau de două ori am zburat, dar nici n-aș fi avut unde cu farmacia mea – sau pe puntea unui vapor – cu vaporul chiar niciodată, zău, Mircea, să iau o piatră în gură. Timpul care pulsa în proiect – vom face așa, vom face pe dincolo – după ce copiii, bineînțeles, iar ei doi, bătrâni, stingheriți de inactivitate, nesuportând să lăncezească în așteptarea lunarului mandat poștal – ce-ai să te faci tu, Mircea, când va fi să? – ei, draga mea, meseria mea n-are vârstă, pot lucra și după, orice coleg mi-ar deschide bucuros ușa laboratorului, de ce nu? Muncă, muncă, tot muncă – firește, dragă, tu cârâi împotriva farmaciei tale, zilnic, cârâi – fiindcă semăn cu orice vânzătoare de aprozar, iau medicamentele din raft și le depun în mâna amatorului, ce-s altceva decât o intermediară? – ei, nu exagera, nu asta am vrut să zic, tu cârâi cu deosebire duminicile, când